

doi: 10.5281/zenodo.3476553

ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ З НАЦІОНАЛЬНОЮ ІДЕНТИЧНІСТЮ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

The Peculiarities of the Relation Between Professional Communication and the National Identity of Civil Servants

Hanna Ulunova

Ph.D. in Psychology, Associate Professor
Sumy State University
uluanna.ua@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4839-098X>

Luibov Spivak

Dr. in Psychology, Professor
National Pedagogical Dragomanov University
lubov_spivak@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-3653-5432>

Dmytro Spivak

Postgraduate Student
Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University
sdmytro93@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-2801-7803>

Abstract

The article is dedicated to the connection between both oral and written professional communication of Civil Servants in Ukraine and valence and certainty of their national identity. It is empirically determined that the majority of Civil Servants in Ukraine are using the Ukrainian language in their oral professional communication with colleagues and visitors and written communication with visitors. Languages other than Ukrainian are used during written professional communication with colleagues as well as oral and written professional communication with colleagues and visitors. The usage of the Ukrainian language in oral professional communication with colleagues, in written professional communication with colleagues and visitors, also in oral and written professional communication with colleagues and visitors is related to quantitative indicators of the valence of national identity. The usage of the Ukrainian language in oral professional communication with colleagues and visitors is related to certainty indicators of national identity.

Key words: *national identity, language, professional communication, civil servants.*

Вступ ***Introduction***

Культура професійного спілкування є невід’ємною складовою професійної культури державних службовців, адже ефективне виконання ними професійних функцій передбачає інтенсивну комунікацію з колегами та відвідувачами-користувачами державних послуг.

Мовленнєвий аспект культури професійного спілкування державних службовців частково регламентується Законом України «Про державну службу», стаття 8 якого містить положення про те, що державний службовець зобов’язаний «обов’язково використовувати державну мову під час виконання своїх посадових обов’язків, не допускати дискримінацію державної мови і протидіяти можливим спробам її дискримінації» (Закон України «Про державну службу», 2018). Мова є однією з провідних ознак нації, когнітивне та емоційне усвідомлення належності до якої складає зміст національної ідентичності особистості. Тому вивчення мовлення державних службовців, як важливої складової культури професійного спілкування, у зв’язку з їх національною ідентичністю є важливим завданням сучасної психологічної науки і практики.

Мета дослідження – визначення взаємозв’язку мовленнєвого аспекту культури професійного спілкування державних службовців з їх національною ідентичністю.

Методи та методики дослідження. ***Methods and Techniques of the Research***

Для досягнення визначеної мети нами було проведено емпіричне дослідження. Особливості мовленнєвого аспекту культури професійного спілкування державних службовців вивчалися за допомогою анкетування, а їх національної ідентичності – модифікованої методики оцінки позитивності та невизначеності етнічної ідентичності (авт. О.М. Татарко і Н.М. Лебедева) (Співак, 2015). Після цього встановлювався взаємозв’язок мовленнєвого аспекту культури професійного спілкування державних службовців із їх національною ідентичністю. Для обробки кількісних результатів дослідження

використовувалися методи математичної статистики – χ^2 -критерій і коефіцієнт кореляції Пірсона.

У дослідженні взяли участь 42 державні службовці північного регіону України віком від 25 до 55 років. Усі державні службовці пройшли обов'язкову атестацію щодо вільного володіння державною мовою, що підтверджує їх добре розуміння структури мови, знання особливостей її словникового складу й граматичної будови, правила написання слів та їх використання в різних функціональних стилях і т. ін.

Результати *Results*

Спочатку розкрито результати вивчення особливостей мовленнєвого аспекту культури професійного спілкування державних службовців. Професійне спілкування державних службовців складається з двох сфер: спілкування з колегами та спілкування з відвідувачами. У свою чергу, кожна сфера може диференціюватися на два види: усне і письмове спілкування. За допомогою проведеного анкетування було встановлено мову усного і письмового спілкування державних службовців із колегами та відвідувачами. Одержані кількісні показники презентовано у табл. 1.

Таблиця 1. *Мова усного і письмового спілкування державних службовців із колегами та відвідувачами (дані у %), n=42*

Види спілкування	Мова спілкування			
	З колегами		З відвідувачами	
	Українська	Інша	Українська	Інша
Усне спілкування	59,5	40,5	64,3	35,7
Письмове спілкування	45,2	54,8	54,8	45,2
Усне і письмове спілкування	40,5	59,5	42,9	57,1

Аналіз показників, які подано у табл. 1, засвідчив, що при усній комунікації і з колегами, і з відвідувачами переважна більшість державних службовців використовує українську мову. Проте статистично значущі відмінності частоти застосування української мови при спілкуванні з відвідувачами зафіксовано за χ^2 -критерієм на 0,01 рівні значущості, а при спілкуванні з відвідувачами встановлені відмінності за χ^2 -критерієм на 0,05

рівні є статистично незначущими. Водночас, якщо при письмовому спілкуванні з відвідувачами (засобами звичайного й електронного листування і месенджеру) державні службовці надають перевагу українській мові, то при аналогічному спілкуванні з колегами домінуючою мовою спілкування стає інша мова (такі відмінності за χ^2 -критерієм на 0,05 рівні є статистично незначущими). На нашу думку, це пояснюється меншою формалізованістю сфери спілкування з колегами, порівняно з відвідувачами. Вивчення особливостей усного і письмового професійного спілкування державних службовців із колегами та відвідувачами засвідчило, що в обох видах цього спілкування вони частіше застосовують не українську, а іншу мову. Встановлені відмінності за χ^2 -критерієм на 0,05 рівні є статистично незначущими.

Нижче розкрито результати дослідження валентності та визначеності національної ідентичності державних службовців. Одержані кількісні дані щодо рівнів валентності та визначеності їх національної ідентичності подано в табл. 2.

Таблиця 2. Валентність і визначеність національної ідентичності державних службовців (дані у %), $n=42$

Показники	Рівні		
	Високий	Середній	Низький
Валентність	92,9	4,7	2,4
Визначеність	73,8	11,9	14,3

Як видно з табл. 2, у переважній більшості державних службовців виявлено високий рівень валентності (позитивного ставлення до себе як суб'єкта нації). Вони високо цінують власну національну тотожність. У багатьох державних службовців встановлено і високий рівень визначеності своєї національної належності. Вони чітко усвідомлюють власне національне походження, культурні й психологічні особливості представників своєї нації. Статистично значущі відмінності між встановленими показниками зафіксовано за χ^2 -критерієм на 0,01 рівні значущості.

Зрештою подано аналіз установлених зв'язків між валентністю і визначеністю національної ідентичності та українською мовою усного й письмового професійного спілкування державних службовців з колегами і відвідувачами (див. табл. 3).

Таблиця 3. *Зв'язки між мовою професійного спілкування та показниками національної ідентичності державних службовців (дані у %), n=42*

Показники	Спілкування з колегами			Спілкування з відвідувачами		
	Усне	Письмове	Усне та письмове	Усне	Письмове	Усне та письмове
Валентність	0,43	0,39	0,33	–	0,4	0,38
Визначеність	0,46	–	–	0,45	–	–

З табл. 3 помітно, що на рівні значущості $p < 0,01$ існує сильний кореляційний зв'язок між високими показниками валентності (позитивного ставлення до себе як суб'єкта нації) та використанням української мови при усному спілкуванні з колегами, письмовому спілкуванні з колегами та письмовому спілкуванні з відвідувачами. А також на рівні значущості $p < 0,05$ існує кореляційний зв'язок між високими показниками валентності та використанням української мови при усному і письмовому спілкуванні з колегами, та усному і письмовому спілкуванні з відвідувачами. Водночас не зафіксовано значущих кореляційних зв'язків між показниками валентності та мовою усного спілкування з відвідувачами. Адже таке спілкування, як вже зазначалося вище, є більш формалізованим, порівняно з усним спілкуванням із колегами. Тобто, чим більш позитивно ставиться державний службовець до себе як суб'єкта нації, тим частіше він застосовує українську мову в більш неформальних сферах і видах власного професійного спілкування: усному спілкуванні з колегами, письмовому спілкуванні з відвідувачами (наприклад, засобами месенджеру) тощо.

Встановлено, на рівні значущості $p < 0,01$, кореляційний зв'язок між високими показниками визначеності своєї національної належності та використанням української мови при усному спілкуванні з колегами та спілкуванні з відвідувачами. Отже, визначеність національної належності транслюється державними службовцями через мову усного спілкування.

Одержані результати дозволили припустити, що підвищення показників валентності (позитивного ставлення до себе як суб'єкта нації) та визначеності національної ідентичності державних службовців сприятиме інтенсифікації розвитку мовленнєвого аспекту культури їх професійного спілкування.

Висновки *Conclusions*

Проведене емпіричне дослідження зв'язку професійного спілкування і національної ідентичності державних службовців уможливило такі висновки. По-перше, при усному професійному спілкуванні з колегами і відвідувачами, а також при письмовому спілкуванні з відвідувачами переважна більшість державних службовців використовує українську мову. При письмовому професійному спілкуванні з колегами, а також усному та письмовому професійному спілкуванні як із колегами, так і з відвідувачами – окрім української й іншу мову. По-друге, у переважній більшості державних службовців домінує високий рівень валентності (позитивного ставлення до себе як суб'єкта нації) та визначеності своєї національної ідентичності. По-третє, використання української мови при усному професійному спілкуванні з колегами, письмовому професійному спілкуванні з колегами і відвідувачами, а також усному й письмовому професійному спілкуванні з колегами та відвідувачами корелює з показниками валентності (позитивного ставлення до себе як суб'єкта нації). По-четверте, використання української мови при усному професійному спілкуванні з колегами та відвідувачами корелює з показниками визначеності своєї національної ідентичності.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо в розробці та реалізації програми розвивального експерименту з розвитку національної ідентичності державних службовців, що, за нашим припущенням, дозволить інтенсифікувати мовленнєвий аспект культури їх професійного спілкування.

Література *References*

- Закон України «Про державну службу» (Документ 889-VIII в останній редакції від 28.08.2018) URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
- Співак, Л.М. (2015). *Психологія розвитку національної самосвідомості особистості в юності*. (Монографія). Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня Рута».